

Sosyal Girişimlerin Geleceği: Sivil Toplum İlişkisi ve Sürdürülebilirlik

26 Şubat 2013, TÜSEV Karaköy Ofisi

10.00-12.00

TÜSEV, British Council desteği ve işbirliği ile hayata geçirdiği Sosyal Girişimcilik Projesi kapsamında, **26 Şubat 2013** Salı günü **10:00-12:00** saatleri arasında “**Sosyal Girişimlerin Geleceği: Sivil Toplum İlişkisi ve Sürdürülebilirlik**” başlıklı seminere ev sahipliği yaptı. **TÜSEV Genel Sekreteri Tevfik Başak Ersen moderatörlüğünde** gerçekleşen toplantıya **Avrupa Sivil Toplum Liderleri Ağı Euclid’in Direktörü Filippo Addarii** konuşmacı olarak katıldı.

TÜSEV, 2009 yılından beri British Council desteği ve işbirliğiyle beraber yürüttüğü Sosyal Girişimcilik Projesi kapsamında, sosyal girişim modeli ile ilgili farkındalık yaratılması ve bilgi paylaşımı, sosyal girişimcilerden oluşan ağın geliştirilmesi ve sosyal girişimleri ilgilendiren yasal ve mali altyapının elverişli hale gelmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Proje kapsamında TÜSEV, Sosyal Girişimler İhtiyaç Analizi raporunu yayınlamış, sosyal girişim portalı www.sosyalgirisim.org ‘u açmış, kamu ve özel sektöre yönelik politika belgeleri hazırlamıştır. Ayrıca TÜSEV’in 2012 yılında düzenlediği uluslararası sosyal girişimcilik konferansı sayesinde model ilk kez bölgesel anlamda tartışılmıştır.

TÜSEV Genel Sekreteri Başak Ersen, ülkemizde sosyal girişimcilik modelinin gün geçtikçe daha fazla ilgi görmesine rağmen ciddi eksiklikler bulunduğunu belirtmiştir. Mevzuatta herhangi bir tanıma sahip olmayan sosyal girişimcilik, Türkiye’de hali hazırda var olan yapılar içinde kurgulanmak zorundadır. Sosyal girişim kurmak isteyen bir kimse bunu dernek veya vakıf iktisadi işletmesi, kooperatif veya şirket gibi, belki de sosyal girişim yapısına tamamen uymayan yapılar içerisinde hareket etmek mecburiyetindedir. Dolayısıyla sektörün büyümesiyle beraber bunun gibi eksiklikler de daha fazla göze çarpmaktadır. Bu kapsamda Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Bakanlığı başta olmak üzere, kamu sektörünün sosyal girişimcilik modeline ilgi göstermesi ve bir destek programı üzerinde çalışması, modelin ülke çapında yayılması ve desteklenmesinde önemli rol oynayacaktır.

Giriş konuşmasının ardından Filippo Addarii, sunumunun temelini oluşturacak 3 konunun altını çizdi; **Sivil Toplum ve Sosyal Girişim Farkı, Fon Mekanizmaları ve Sürdürülebilirlik ve Avrupa Birliği’nin Sosyal İşletmeler Girişimi (Social Business Initiative).**

Sivil Toplum ve Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimler toplumlara harekete geçirerek ekonomik ve sosyal problemlere uzun vadeli çözümler bulurlar.

Sosyal girişimler ve sivil toplum arasında farkı anlamak çok önemlidir. “Değer”ler açısından bakıldığında, sosyal girişimler ve sivil toplumun benzer motivasyonla – sosyal sorunlara çözüm bulmak-hareket ettiğini söylemek mümkündür. Ancak sosyal girişimler ve STK’ların bu değerleri uygulamak için kullandıkları modeller birbirinden farklıdır.

Avrupa Komisyonu tarafından üzerinde çalışılan “sosyal girişim” tanımı önemli unsurları içermektedir:

- **Misyon**
- **Kar** (kar dağılımı konusunda Komisyon’un belirli bir önerisi şu an için bulunmamaktadır)
- **Yönetişim** (yönetişimden kasıt demokratik ve katılımcı bir yapı olmasına rağmen Komisyon’un bu konudaki fikri de kesinleşmemiştir).

Bu konuların bir kısmının şu an için muğlak olmasının bir sonucu olarak, sosyal girişim kavramıyla ilgili genel bir tanım kullanılması daha faydalı olacaktır.

Sivil toplum kuruluşları ve sosyal girişimler ile ilgili şu gözlemler yapılabilir:

- **Ekonomik bir aktivitesi olmayan, kamu desteği veya başlılara bağımlı olan bir sosyal girişim, sosyal girişim olarak nitelendirilemez.**
- **Paydaşlarla ilişkiler günümüzde sosyal girişimler için en önemli sorulardan bir tanesidir. İtalya’da sosyal girişimler tamamen devlete bağımlıdır. Fakat yeni kuruluşlar bu ilişkiden uzaklaşmaya başlamışlardır.**
- **Gönüllüler ve Profesyoneller: Sosyal girişimler daha fazla sayıda profesyonelle çalışırken, sivil toplum kuruluşlarının gönüllü çalışan sayısı daha fazladır.**
- **STK’lar daha yereldir. Bir sosyal girişim de yerel olabilir ama ölçeğini artırarak toplam etkisini yükseltmek zorundadır.**

Sivil Toplum ve Sosyal Girişimcilik: Chi Rom...e Chi No (Naples, İtalya)

Addarii, sivil toplum ve sosyal girişimler arasındaki dinamiği anlamak için bir örnek verdi. Naples kentinin en fakir bölgelerinden bir tanesi Roman topluluğunun büyük bir çoğunluğunu oluşturduğu Scampi mahallesi. Devlet büyük miktarlarda kaynak sağlamasına rağmen bu bölgenin problemlerine sürdürülebilir bir çözüm bulamamış. Farklı çözümler denemek için Euclid Ağı, Roman topluluğunun bizzat içinde olacağı bir girişim başlatmış. Bu girişim kapsamında topluluğa “bu sorunu nasıl çözersiniz” diye soru sorulmuş ve karşılığında 200 cevap alınmış. Bu cevaplardan bir tanesi de Scampi’li köylü kadınların bir catering firması açması ve işletmesi olmuş. Kabul edilen bu cevapla beraber Scampi’li kadınlar “Chi Rom...e Chi No” isimle bir catering firması açmış (ve şu anda da restaurant modeline dönüşmeyi düşünüyorlar.) **Bu örnek, İtalya’nın en ciddi sosyo-ekonomik sorunlarından bir tanesinin girişimci ve taban hareketli bir yaklaşımla nasıl çözülebileceğini gösteriyor.**

- **STK'lar demokratik ve katılımcı bir yapıya sahip olmak zorundadır; bir sosyal girişim aynı zamanda piyasa koşullarını da hesaba katmak zorundadır.**

STK olarak hayatına başlayan fakat daha sonra bir sosyal girişime eğrilen kurumlara örnek olarak Euclid verilebilir. Kuruluş aşamasında başvurduğu hibeler yoluyla kaynak geliştiren Euclid, ücret karşılığı sunduğu hizmetlerle sosyal girişim modeline dönmüştür.

Soru & Cevaplar:

- ❖ **Sosyal girişimcilik unsurları kültürel farklılıklar gösterir mi? Sosyal girişimcilerin bu konuda eğitim almaları gerekli midir?**

Avrupa'da sosyal girişim kültürü diye bir kavram bulunmamasına rağmen; Avrupa, sosyal inovasyonun hayat bulduğu bir vücut gibi. Amaç sosyal girişime bir tanım vermek değil, doğru soruları sormak olmalı.

Eğitim noktasına gelince, insanlara genç yaşlardan itibaren girişimcilik temellerinin toplumsal değerlerle esasında bir uyum içerisinde olduğu öğretilmelidir. Bununla birlikte, bireylerin birbirlerinden öğrenebilecekleri ve deneyimlerini paylaşabilecekleri ağlar da yaratmalıdır. Bireylerin deneme kültürünü benimsemeleri ve başarısızlıkları da kabul edebilmeleri girişimcilik kültürünün yaygınlaşmasındaki kilit noktadır.

- ❖ **Sosyal girişimlerin ekonomik yapılarına baktığımızda kar dağıtımına yaklaşım nasıl olmalıdır? Bu kar dağıtımını restoran gibi işletme yapılarında daha kolay olabilir, peki yapılarda nasıl uygulanabilir?**

Kar dağıtımını anlamak için ilk önce STK'lar (ve kapasite geliştirme çalışmalarıyla) ve sosyal girişimler arasında bir ayırım yapılmalıdır. Özel vakıflar kapasite geliştirme çalışmaları için destek verebilirler ama bu sosyal girişimciliğin değil, bağışçılığın bir parçasıdır. Mantıklı bir işletme planının yanı sıra, kamu birimleri de sosyal girişimcilerin ilk zamanlarında büyük katkı sağlayabilirler. Sosyal girişimler, kurulma aşamalarında verilen bağışlar ve kamu desteği (eğitim ve mali destek olmak üzere) ile beraber, daha sonraki aşamalarda başarı sağlayabilirler. Birçok sosyal girişim restoran modelinde açılmış ve "aşağıdan-yukarıya" bir yaklaşım benimsemiştir (hatta Jamie Oliver'ın İngiltere'de açtığı, eski mahkûmların istihdam edildiği restoran (Fifteen) buna örnek gösterilebilir.) Ekonomik krizle beraber birçok sosyal girişimin kapanması da önemli bir ders niteliğinde; sosyal girişimler sağlam bir işletme planına sahip olmalı ve piyasada, herhangi bir işletme gibi, rekabete hazır olmalılar.

- ❖ **Kısıtlı kaynakları göz önüne alırsak, STK'larla beraber sosyal girişimler de profesyonel ve gönüllü yapıya sahip olmalı mıdır?**

Buradaki problem bir noktada gönüllülerin de başarıya ortak olmaları ve maaş talep etmeleri olabilir. Bu durumda gönüllülere veya yönetim kuruluna maaş bağlanması da tartışılması gereken bir durumdur. Örnek vermek gerekirse, maaşlı çalışan bir yönetim kurulu çalışmaları daha dikkatli takip edebilir. Ama bunların hepsi kurumsal yapıya ve iç iletişime bağlı olarak karar verilmesi gereken konulardır.

Fon Mekanizmaları ve Sürdürülebilirlik

Avrupa’da yaşanan ekonomik krizle beraber hem sosyal girişimler hem de STK’ların erişebileceği fon kaynaklarında ciddi bir azalma görülüyor. Kamunun mali desteğinin ve bağışların azalmasıyla beraber, Avrupa’da bulunan çoğu kurum mali yapılarını tekrardan gözden geçirmek zorunda kaldı. Yine aynı sebeple, sosyal girişimlerin de gelir mekanizmalarını tekrardan değerlendirmeleri gerekiyor. Ekonomik zorlukları atlatacak için kurumlar farklı gelir stratejileri yaratıyor. Inovasyona açık olmayan kuruluşlar ise bu süreçten oldukça zarar görüyorlar. Aşağıda başarılı bir gelir stratejisi kullanarak sürdürülebilir ekonomik yapıya kavuşan örnek kurumları bulabilirsiniz.

Purpose(www.purpose.com)

Kendini bir sosyal girişim olarak adlandıran Purpose’ın amacı, teknolojik araçlardan da faydalanarak milyonlarca kişinin katılımıyla sivil hareketler başlatmak.

Purpose’ın finansal yapısı ikiye ayrılıyor: 1) bir vakıf gibi hibe alıyor, 2) ayrıca üçüncü partilerle servislerini satıyor.

Kurum şu anda Purpose Europe’u geliştirme aşamasında.

Engaged Investment

(www.engagedinvestment.com)

Engaged Investment, yaptıkları finansal yatırımlarla sosyal etki de yaratmak isteyenler için bir endeks oluşturdu. Başka bir deyişle, etki yatırımı için kullanılacak bir araç oluşturuldu. Engaged Investment’ın websitesi de, yatırımcıların ilgisini sosyal girişimlere yönlendirmede önemli bir rol oynuyor.

Terzo Valore: Bir Crowd-funding Örneği

İtalya’da, finansal getirisi olan her yatırımı ilgili kamu kurumlarına bildirilmek yasalarla zorunlu hale getirilmiştir. Bu zorunluluk, mikro-bağışları veya crowdfunding kapsamındaki yatırımları imkansız hale getiriyor. Yasal kısıtlamalar içerisinde crowd-fundingi mümkün kılmak için Terzo Valore şu soruyu sormuş: **Neden banka garantisi vermiyoruz?**

Banka işlevi gören bir aracı kuruluş olan Terzo Valore’nin verdiği garantiyle, yatırımcılar bir bankaya yatırım yapabiliyor. Banka yapılan yatırımın yükümlülüğünü üstlendikten sonra yatırımcının istediği sosyal girişime yönlendiriyor. Terzo Valore, yenilikçi yöntemlerle yasal kısıtlamaların nasıl aşılacağına dair önemli bir örnek teşkil ediyor.

Soru & Cevaplar:

- ❖ **Mikro-kredi uygulamaları birçok eleştiriye maruz kaldı, sizin bu konudaki görüşleriniz nelerdir?**
Dünya çapında birçok organizasyon verdikleri küçük kredilerle başarılı oldular (Londra’da, Bangladeşli topluluğa ufak krediler veren mikrofinans kurumları bunlara örnek sayılabilir.) Bunun yanında, Avrupa’da, 20.000 Avro gibi büyük miktarlarda kredi veren (ve tam olarak “mikro”finans

kurumu sayılamayacak) kurumlar da mevcut. Türkiye gibi, endüstriyel sürecini tamamlamış ülkelerde, küçük çapta krediler büyük sonuçlar doğurmayabilir. Mikro-kredi genellikle gelişmemiş/gelişmekte olan ülkeler için tasarlanıyor.

Avrupa Birliği ve Sosyal İşletmeler Girişimi (Social Business Initiative)

Avrupa Komisyonu'nun sosyal girişimcilik konusuna ilgisini görmek için geçtiğimiz yıllarda yaşanan gelişmelere bakmak gerekli. 2008'de Komisyon Başkanı Barroso tarafından sosyal inovasyon üzerine ilk çalışma atölyesi düzenlendi. 2011'de ise Sosyal İşletmeler Girişimi (Social Business Initiative) Single Market Act'a dahil edilmiştir. Bu süreçte “sosyal girişimlerin ve etki yatırımının ekonomik büyüme, istihdam ve liberalleşme yollunda temel unsurlar olduğu” olduğu belirtilmiştir.

Sosyal İşletmeler Girişimi'nde yapılan çalışmalar 3 bölüme ayrılmaktadır;

- Yasal Çerçeve
- Fon Mekanizması
- Görünürlük

Bu üç unsurun ortak amacı sosyal girişimleri tanıtmak ve bilinirliklerine katkı sağlamaktır. Avrupa'da sosyal girişimcilikle ilgili tartışmaların ortak noktaları aşağıdaki konulara değinmektedir:

- **Yasal tanımlama /Sosyal Etki:** Yasal tanımlamalar çerçevesinde hareket eden hükümetler, sosyal girişimcilikle ilgili bir tanım oluşmasına önem veriyor. Oluşturulacak tanımın gerek sosyal girişimler gerekse sosyal inovasyon açısından sınırlı olması söz konusu. Kesin tanımlar yerine, sosyal girişimlerin ekonomik ve sosyal etkisi üzerinde durulması daha faydalı sonuçlar yaratabilir.
- **Sosyal Etki Ölçümü:** Sosyal etki ölçümü sosyal girişimler için ne kadar önemli olursa olsun dikkatle değerlendirilmeli. Sosyal etki istatistikî verilerden oluşmuyor; bu nedenle insanların matematiksel değerler verip, yatırımlarını da buna göre yapmaları çoğu zaman doğru sonuçlar vermeyebilir. Sayısal verilerin yanı sıra sosyal etkinin ölçülmesine fayda sağlayacak başka veriler de geliştirilmeli (bu kapsamda “haritalama” işlemi de kullanılabilir.) Kurumlar etkilerini gösterme konusunda yenilikçi yöntemler kullanabilirler.
- **Yatırım Karlılığı:** “Kar Amacı Gütmemek” ve “Kar Dağıtımı” arasındaki fark: Sosyal girişimler kar elde ediyorlarsa bunu nasıl dağıtmalıdır? Kar dağıtımında bir sınır olmalı mı? Evetse, bu sınır ne şekilde belirlenmeli? Sosyal girişimler bu soruların cevaplarını kendi modellerine uygun olarak değerlendirmeliler.

Soru & Cevaplar:

❖ Türkiye'nin Sosyal İşletmeler Girişimi'nden faydalanabilmesi için tavsiyeleriniz neler?

Sosyal İşletmeler Girişimi kapsamında, Türkiye gibi aday ülkelerin birbiriyle konuşup bir ağ oluşturacakları alt grupların yaratılması faydalı olacaktır. Devletlerin bu grubu aktif bir biçimde kullanması ve kendi aralarındaki ağları geliştirmeleri, bilgi aktarımı ve tecrübe paylaşımının yanı sıra savunculuk çalışmaları için de önemli olacaktır.